

płk dr inż. Tomasz RUBAJ
Akademia Obrony Narodowej

ORGANIZOWANIE SIŁ I ŚRODKÓW DO WYKONANIA ZADAŃ – UWARUNKOWANIA OGÓLNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY W ODDZIAŁACH I PODODDZIAŁACH ARTYLERII

W teorii organizacji i zarządzania organizowanie jest jedną z podstawowych funkcji zarządzania. Organizowanie (przygotowanie) sił i środków do wykonania zadań jest więc typowym **działaniem kierowniczym**, polegającym na definiowaniu czynności, porządkowaniu ich i grupowaniu w większe sekwencje oraz przydzielaniu do realizacji wykonawcom, a także na łączeniu różnych elementów składowych na zasadzie harmonizacji¹. Można doszukać się przynajmniej kilku znaczeń (ujęć) organizowania. W omawianym ujęciu proces organizowania sił i środków do wykonania zadań można rozumieć dwojako: jako **organizowanie strukturalne i organizowanie procesowe**.

Organizowanie strukturalne polega na grupowaniu czynności i wykonujących je ludzi w komórki (zespoły) – wydziały, sekcje grupy itp., przydzielaniu zadań, prac, urządzeń i materiałów, kształtowaniu więzi współpracy i podległości między komórkami, delegowaniu i rozgraniczaniu uprawnień oraz udzielaniu reguł koordynacji i współdziałania; opiera się na regułach prakseologii i logistyki.

Organizowanie procesowe (funkcjonalne) polega na projektowaniu procesów wykonawczych i procesów zarządzania (koordynacji ich elementów i powiązań w czasie i przestrzeni) pod kątem ergonomicznego, racjonalnego i uporządkowanego przebiegu poszczególnych czynności podstawowych i pomocniczych w konkretnych warunkach. Organizowanie procesowe odnosi się także do wykonywania powyższych procesów przez zespoły i pozostałych ludzi na poszczególnych stanowiskach, a także do przewidywania (projektowania) interwencji w przebiegu tych procesów, w przypadku ich negatywnych odchyień od przyjętych parametrów.

Analiza literatury przedmiotu pozwala dostrzec różne ujęcia procesu organizowania. W jednym z nich, w podstawowych założeniach zbieżnym z przedstawionym powyżej, na organizowanie można spojrzeć w **ujęciu statycznym i dynamicznym**. W ujęciu statycznym przez organizowanie rozumie się tworzenie

---

¹ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, wyd. nauk. PWN, Warszawa 1999, s. 330.

zespołu ludzi wraz z niezbędnymi środkami służącymi do osiągnięcia wyznaczonych celów – mamy wówczas do czynienia z tzw. znaczeniem rzeczowym organizowania. Z kolei w ujęciu dynamicznym organizowanie to ciąg celowych działań składających się na proces organizowania – znaczenie czynnościowe organizowania.

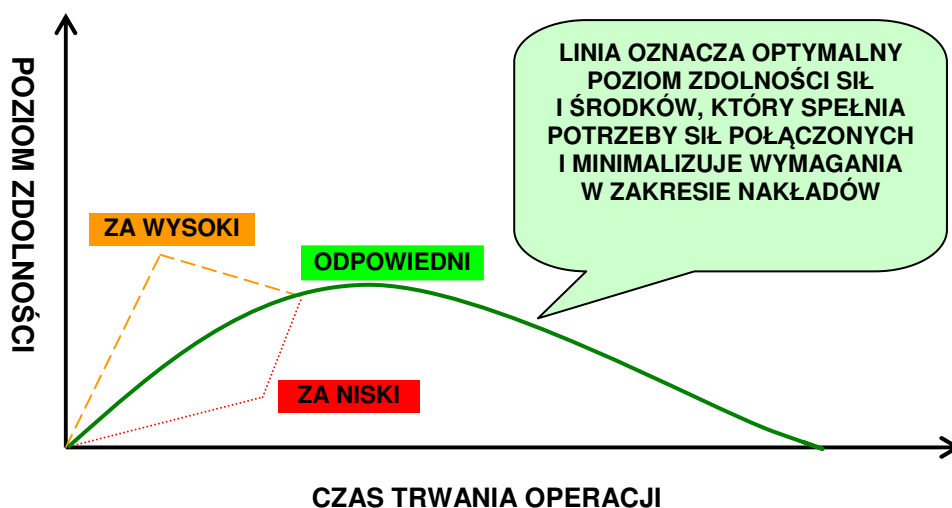
Powyższe analizy pozwalają stwierdzić, że w przypadku organizowania sił i środków w płaszczyźnie militarnej będziemy mieć do czynienia zarówno z jego obszarem strukturalnym (statycznym), jaki i z obszarem procesowym/funkcjonalnym (dynamicznym). Przy czym przyjęto, iż warunkiem prawidłowego określenia struktur organizacyjnych powinno być organizowanie procesowe (dynamiczne), co oznacza, że organizacja elementów w sensie strukturalnym tzw. strukturalizacja musi opierać się na organizacji działań (tzw. strukturalizacji procesów).

Zatem, mówiąc o **organizowaniu sił w operacjach połączonych**, należy mieć na uwadze stworzenie takiego wzajemnie powiązanego systemu sił i środków ze składu wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej oraz sił specjalnych, który zapewni zintegrowane i zsynchronizowane destrukcyjne oddziaływanie na siły i środki przeciwnika oraz jego funkcje walki, i przez to stworzenie siłom połączonym korzystnych warunków do skutecznego działania, uzyskania powodzenia i wykonania zadań.

Z punktu widzenia sił zbrojnych **proces organizowania do wykonania zadań ma charakter zadaniowy**. Powinien być on jednak, jak wskazują przeprowadzone badania oraz praktyka udziału wojsk lądowych w misjach poza granicami kraju, poprzedzony **doborem sił**, polegającym na ustaleniu ich właściwych proporcji ilościowo – jakościowych, tak aby uzyskać wymagany poziom zdolności do wykonania zadań. Powyższe podejście jest zbieżne z koncepcją modułową sił, modułową ich organizacją, wyrażającą się w ustaleniu (doborze) takiego ich składu, aby reprezentowane przez nie zdolności nie były ani za niskie, ale, z drugiej strony, nie za wysokie.

Z tego względu zgrupowania sił połączonych organizowane są na zasadzie sił modułowych (modułowości), pozwalającej na uzupełnienie lub rezygnację z określonej zdolności operacyjnej. Modułowość pozwala dowódcom zgrupowań połączonych oraz dowódcom komponentów osiągnąć równowagę pomiędzy siłami walczącymi, siłami wsparcia bojowego i siłami wsparcia logistycznego. Można nazwać ją metodycznym podejściem umożliwiającym wykreowanie odpowiedniej ilości niezbędnych funkcji i zdolności operacyjnych do zastosowania w pożądanym miejscu i czasie w celu osiągnięcia założonych efektów. Istotę podejścia modułowego przedstawiono na rysunku 1.

Omawiane podejście ma zastosowanie nie tylko przy projektowaniu sił i środków militarnych (choć ten aspekt jest najważniejszy z punktu widzenia prowadzonych rozważań), ale także w odniesieniu do partnerów spoza Sojuszu, organizacji pozarządowych, międzynarodowych, organizacji humanitarnych i pozostałych uczestników połączonych, zintegrowanych, międzyagencyjnych i międzynarodowych operacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Pamphlet 525-68*, U.S. Army Training and Doctrine Command, 2005.

Rys. 1. Istota podejścia modułowego do organizowania sił

Skoro, jak stwierdzono powyżej, pierwotnym przedsięwzięciem jest **dobór sił** – spójrzmy zatem co kryje się pod omawianym terminem. Dobór sił jest procesem określania odpowiedniego ich składu oraz kolejności użycia w celu wsparcia działań dowódcy sił połączonych. Obejmuje on selekcję i zorganizowanie optymalnej struktury sił ze składu Sił Zbrojnych, w tym spośród wojsk lądowych oraz spośród innych uczestników działań (kampanii, operacji) przeznaczonych do działań jako siły połączone. Użycie w obszarze operacji zorganizowanych w powyższy sposób sił jest następnie szczegółowo rozważane w ramach procesu projektowania sił. W praktyce do każdej fazy kampanii dowódca sił połączonych określa i otrzymuje siły o optymalnym składzie, takim, aby mógł osiągnąć i utrzymać wymagane skupienie głównego wysiłku. Odbywa się to poprzez zmiany dotyczące liczby sił i zmiany w składzie poszczególnych komponentów reprezentujących rodzaje Sił Zbrojnych (lądowego, powietrznego, morskiego i wojsk specjalnych). Dowódca komponentu lądowego dobiera skład sił lądowych, w taki sposób aby spełniały wymagania dowódcy sił połączonych sprecyzowane w stosunku do wojsk lądowych. Dowódca komponentu lądowego rekomenduje również siły lądowe, które należy włączyć w skład sił połączonych, a następnie proponuje ich sekwencyjne użycie, spełniające wymagania przełożonego. Warto zaznaczyć, że proces doboru sił jest procesem ciągłym. Z chwilą rotacji sił wykonujących zadania przez nowe siły, powracają one w podporządkowanie wspierających dowódców/uczestników kampanii (operacji) i dowódców poszczególnych komponentów².

² Operations, *Headquarters Department of the Army*, Washington, February 2011, s. 4–13.

Dobór sił jest zatem wstępem, ale jednocześnie warunkiem koniecznym procesu **organizowania zadaniowego sił**. Organizowanie zadaniowe sił do działania **jest aktem ich projektowania, odnosi się również do wspierających sztabów, czy też logistyki wraz ze specyfikacją ich wielkości i składu, niezbędnej do wykonania konkretnej misji i wynikających z niej zadań.**³ Głównymi czynnikami determinującymi organizowanie sił są: wykształcenie, doświadczenie, wyposażenie, zdolności manewrowe, zdolności do nieprzerwanego zasilania, środowisko działań i zagrożenie ze strony przeciwnika. W odniesieniu do wojsk lądowych organizowanie sił obejmuje alokację dostępnych zasobów – jednostek (sił i środków z ich składu) dla podległych dowódców **wraz z ustanowieniem relacji dowodzenia i wsparcia**. Organizowanie sił ma więc miejsce wewnątrz pakietu dobranych uprzednio sił, gdy dowódca komponentu organizuje jednostki (grupy jednostek –zgrupowania zadaniowe) do wykonania poszczególnych zadań. Proces organizowania jest kontynuowany i obejmuje również organizowanie sił włącznie z ich reorganizacją do wykonania kolejnych zadań, zadań których realizacja następuje i po działaniach poprzedzających, a niekiedy w trakcie ich trwania. Zdolność sił lądowych do organizowania zadaniowego zapewnia im wyjątkową adaptacyjność i elastyczność. Pozwala bowiem dowódcom szczebla operacyjnego i taktycznego na takie skonfigurowanie jednostek (zgrupowań zadaniowych), które sprzyja optymalnemu użyciu posiadanych zasobów. Ponadto pozwala wojskom lądowym na dostosowanie zdolności (możliwości bojowych) jednostek (zgrupowań) do priorytetów wyznaczonych dla działań i szczegółowych zadań ofensywnych, obronnych, stabilizacyjnych i wspierających (władze cywilne, różnego rodzaju misje i organizacje – innymi słowy pozostałe podmioty uczestniczące w operacji/działaniach).

Jak zaznaczono powyżej, po doborze sił i ich zadaniowym zorganizowaniu powinno nastąpić sprecyzowanie relacji dowodzenia. Bazując na powyższych ogólnych ustaleniach można by pokusić się w tym miejscu o próbę przedstawienia praktycznych aspektów – w odniesieniu do jednostek, oddziałów i pododdziałów artylerii, traktowanych jako siły wsparcia ogniowego – związanych z doбором sił i ich organizowaniem zadaniowym. Jednakże zanim to nastąpi warto w tym miejscu **zwrócić uwagę na często niedocenianą relację, ujmowaną sposób ogólny jako wsparcie** (ang. *Support*), chociaż przedstawiana jest ona w odniesieniu do sił połączonych, to jednak, zdaniem autora jej założenia nie pozostają bez wpływu na organizację i odpowiedzialność za realizację zadań wsparcia ogniowego na szczeblach taktycznych. Zaprezentowanie założeń omawianej relacji jest również jednym z celów szczegółowych niniejszego artykułu. Jak wynika bowiem ze wstępnej analizy to dowódca sił połączonych odpowiada za określenie relacji pomiędzy dowódcami wspieranym a wspierającym. Co więcej, zdaniem autora założenia relacji dotyczą nie tylko sił wsparcia ogniowego, lecz również szerokiej gamy różnorodnych sił i środków wsparcia (jednostek/sił wspierających, reprezentujących

---

³ Ibidem, s. 4–14.

obszary wsparcia bojowego i wsparcia logistycznego), a także jednostek dowodzenia i ogólnowojskowych prowadzących działania na szczeblu taktycznym.

Założenia teoretyczne dotyczące relacji wsparcia zawarto m.in. w publikacji dotyczącej prowadzenia operacji połączonych AJP-01 (D)⁴, gdzie relacje wspierany/wspierający omówione są w stosunku do działań połączonych. Podkreśla się, że pośród wielu różnorodnych wymagań operacyjnych, które muszą być spełnione, przy z reguły ograniczonych zasobach, prowadzenie operacji z udziałem sił militarnych często jest ukierunkowane przy użyciu relacji wspierany/wspierający, kiedy to jedna organizacja (w tym przypadku komponent) powinna dodać, uzupełnić określone zdolności, jak również chronić i zasilić inną organizację (formację). Kluczową w tym procesie jest **relacja wsparcie**, pozwalająca na określenie uprawnień jako efektywnego środka służącego do akcentowania wysiłku w poszczególnych etapach i fazach operacji, kiedy to podlegli dowódcy zazwyczaj otrzymują wsparcie od dowódców wspierających⁵ i zapewniają wsparcie, wspierają dowódców zwanych dowódcami wspieranymi⁶. Znaczenie i wielkość zasobów wsparcia, a także ważność omawianej relacji, w szczególności gdy dotyczy ona wsparcia dowódcy komponentu, który realizuje główne zadanie z punktu widzenia dowódcy sił połączonych, wymaga zwrócenia bacznej uwagi ze strony dowódcy operacyjnego i podległych mu dowódców komponentów podczas planowania i realizacji operacji.

Istota i zasady ogólne relacji wspierany/wspierający pozwalają na wzmocnienie, dodanie zdolności organom dowodzenia i siłom w strukturze dowodzenia sił militarnych, uzupełniają bowiem nawzajem dowódców wspieranych i wspierających w celu uzyskania optymalnego efektu. W składzie sił połączonych, komponenty, ich poszczególne elementy mogą wspierać lub być wspieranymi podczas wykonania poszczególnych zadań. Podlegli dowódcy mogą być wspieranymi, będąc z drugiej strony wspierającymi. Relacja wspierany/wspierający nie jest relacją dowodzenia, ale stanowi operacyjną relację kierowania w dowodzeniu operacyjnym, za pomocą której spełniane są wymagania dowódców wspieranych⁷.

Jak podkreśla ekspert, emerytowany generał Gary Luck, obecnie Starszy Mentor w Połączonym Centrum Operacji, dowództwa Sił Połączonych Armii Stanów Zjednoczonych⁸: doświadczenia z Operacji Enduring Freedom (OEF) i Operacji Iraqi Freedom (OIF) wskazują, iż **wsparcie jako relacja dowodzenia** – autor nazywa **wsparcie** relacją dowodzenia, jest prawdopodobnie najbardziej odpowiednią

⁴ *Allied Joint Doctrine AJP-01 (D)*, NSA, Bruksela 2010, s. 6-7 i 6-8.

⁵ Dowódca wspierający (ang. Supporting commander), dowódca, który udziela wsparcia dowódcy wspieranemu w postaci sił lub innego rodzaju wysiłku/wsparcia, lub/i który opracowuje Plan wsparcia. *Słownik terminów i definicji NATO*, AAP-6, NSA, Bruksela 2009, s. 2-S-15.

⁶ Dowódca wspierany (ang. Supported commander), dowódca posiadający kluczową odpowiedzialność za wszelkie aspekty wykonania zadań przydzielonych przez wyższe władze wojskowe NATO, który otrzymuje siły lub wsparcie innego rodzaju od jednego kilku dowódców wspierających. *Słownik terminów i definicji NATO*, AAP-6, NSA, Bruksela 2009, s. 2-S-15.

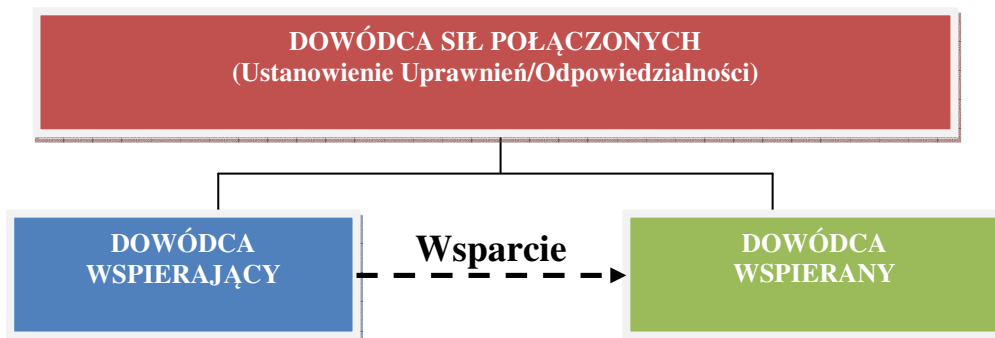
⁷ *Allied Joint Doctrine ...* op. cit. s. 6-8.

⁸ Gen (Ret) Gary Luck, *Insights In Joint Operations, the Art and Science Best Practices*, Joint Warfighting Center U.S. Joint Forces Command, September 2006.

relacją w sensie uzyskania dostępu do dodatkowych zdolności. Zapewnia ona uprawnienia i stanowi podstawy do tzw. współzależności, i może być najbardziej odpowiednią relacją we współczesnym środowisku operacyjnym (działań). Omawiana relacja w swojej istocie czyni dowódcę wspierającego odpowiedzialnym za osiągnięcie sukcesu przez dowódcę wspieranego. Nie może on po prostu wydzielić siły i nie interesować się aranżacją i efektami ich działania. Wymaga się od niego raczej, aby pozostał zaangażowany w proces wsparcia dowódcy wspieranego, kontynuował pomoc, doradztwo i koordynację podczas planowania i realizacji zadań dowódcy wspieranego⁹.

Relacja wsparcie pozwala na tzw. pionową integrację działań dowódców poszczególnych komponentów. Uprawnienia wynikające z relacji wsparcie posiada coraz szersze zastosowanie w celu zapewnienia dowódcy wspieranemu dostępu do zdolności, których nie posiada w obrębie sił własnych. **Elastyczność omawianej relacji jest jedną z największych jej zalet.** Wspiera ona, zdaniem cytowanego autora, zdecentralizowaną realizację zadań zgodnie z myślą przewodnią dowódcy sił połączonych. Zazwyczaj w obszarze operacji jest kilku dowódców wspieranych i wspierających – dlatego, też z reguły wystąpią potrzeby ścisłego określenia priorytetów poprzez sprecyzowanie odpowiedzialności pomiędzy nimi. Ideę relacji **wsparcie** przedstawiono na rysunku 2.

W szczegółowych rozważaniach, cytowany autor podkreśla rolę dowódców wspieranych i wspierających formułuje wskazówki i rady praktyczne dla obydwóch dowódców.

Źródło: gen. Gary Luck, *Insights in Joint Operations, the Art and Science Best Practices*, Joint Warfighting Center U.S. Joint Forces Command, September 2006, s. 17.

Rys. 2. Idea relacji wsparcie

Dowódca wspierany otrzymuje dostęp do zdolności sił wspierających, posiada również uprawnienia w zakresie formułowania ogólnych wymagań/wytucznych, wyznaczania i określania priorytetów zadań, celów lub obiektów oraz do artykułowania pozostałych przedsięwzięć koordynacyjnych (włącznie z wymaganiami dotyczącymi organów łącznikowych, wymaganiami odnoszącymi się do kierowania

⁹ Ibidem , p. 16 and 17.

personalem i sterowania systemami oddziaływania i oceny skutków oraz składania meldunków o efektach oddziaływania). Niektóre wskazówki i praktyczne rady dla dowódcy wspieranego mogą dotyczyć:¹⁰

- zidentyfikowania potrzeb wsparcia pod adresem dowódców wspierających;
- wymagań w zakresie organów łącznikowych ze składu sił wspierających, aby spójnie integrować wsparcie w ramach prowadzonych działań;
- zgłaszania niedoborów we wsparciu, w pierwszej kolejności wspierającym dowódcą, a jeżeli to konieczne określenia rozwiązań alternatywnych.

Dowódca wspierający jest odpowiedzialny zarówno za sprawdzenie (upewnienie się co do prawidłowości i merytorycznej poprawności), jaki i za praktyczną realizację żądań w zakresie wsparcia formułowanych przez dowódcę wspieranego w ramach priorytetów określonych przez dowódcę lub/i w jego imieniu odpowiednie organa dowodzenia i koordynacji. Zasadnicze wskazówki i praktyczne rady dla dowódcy wspierającego mogą odnosić się do:¹¹

- określenia własnej roli w osiągnięciu celu działania przez dowódcę wspieranego;
- zrozumienia i respektowania uprawnień dowódcy wspieranego – podkreśla się przy tym, że często wsparcie udzielane dowódcą wspieranym może posiadać wyższy priorytet niż zadania realizowane według własnego planu;
- poświęcenia uwagi i czasu na upewnienie się co do prawidłowości i merytorycznej poprawności zadań formułowanych przez dowódcę wspieranego i określenia ogólnych priorytetów, zanim nastąpi podzielenie posiadanych możliwości na zadania wykonywane według własnego planu i te, które realizowane są na korzyść dowódców wspieranych;
- wysłania organów/oficerów łącznikowych do wspieranych sił, aby pomóc w planowaniu użycia sił i środków oraz zrozumieniu wymagań wykonawców wsparcia (sił i środków wspierających);
- określenia odpowiednich relacji dowodzenia własnym (wspierającym) jednostkom z celu upewnienia się, że ich zadania i obowiązki jako sił wspierających zostaną wykonane i spełnione w odpowiedni sposób. Przyjmuje się, że dowódcy wspierający zapewniają siły i zdolności/możliwości bojowe w relacji „wsparcie bezpośrednie”, a nawet „kierowanie taktyczne – TACON” w celu wsparcia sił w osiąganiu przez nie celów działania. Omawiane zależności zaprezentowano na rysunku 3.

---

¹⁰ Ibidem, p. 17.

¹¹ Ibidem, p. 18.

Źródło: gen. Gary Luck, *Insights In Joint Operations, the Art and Science Best Practices*, Joint Warfighting Center U.S. Joint Forces Command, September 2006, s. 18.

Rys. 3. Przykład wpływu relacji *wsparcie* na dowodzenie i kierowanie jednostkami/siłami na szczeblu taktycznym

Organizowanie zadaniowe w oddziałach i pododdziałach artylerii, zwane również w wielu źródłach organizacją artylerii do wykonania zadań, jest jednym z aspektów sprawowania dowodzenia i kierowania w odniesieniu do jednostek omawianego rodzaju wojsk. Jest ona prowadzona według pięciu fundamentalnych zasad¹²:

1. Zapewnienie odpowiedniego wsparcia artyleryjskiego dla jednostek zaangażowanych w walce.
2. Skupienie punktu ciężkości w działaniach zaczepnych i głównego wysiłku w działaniach obronnych.
3. Zapewnienie natychmiastowej dyspozycyjności wsparcia artyleryjskiego dla dowódcy ogólnowojskowego, aby mógł wpływać na działania.
4. Ułatwienie przyszłych działań.
5. Zastosowanie maksymalnie wykonalnej centralizacji podczas wykonania zadań (kierowania ogniem).

Organizacja artylerii do walki obejmuje dwa zasadnicze etapy: wyznaczenie relacji dowodzenia oraz określenie relacji wsparcia, w których wykonywane będą zadania wsparcia ogniowego.

¹² Zasady te wyraża się akronimem AWIFM (A – Adequate FA Support for committed units, W – Weight the main attack in the offense or the main effort in the defence, I – Immediately available FA support for the commander to influence the action, F – Facilitate future operations, M – Maximum feasible centralized control), na podstawie: *Tactics, Techniques and Procedures for Corps Artillery, Division Artillery and Field Artillery Brigade*, Washington D.C., 2001, s. C-1.

W etapie pierwszym, następuje sprecyzowanie relacji dowodzenia jednostkom (pododdziałom) artylerii w stosunku do jednostek wojsk walczących lub też innych jednostek (pododdziałów) artylerii. Innymi słowy jest to podporządkowanie artylerii dowódcom wojsk walczących oraz dowódcom artyleryjskim. Wyznaczone relacje dowodzenia określają ściśle zakres swobody, ale też ograniczeń i obowiązków, co do dysponowania podporządkowaną artylerią.

Najbardziej powszechną relacją dowodzenia jednostek artylerii do jednostek ogólnowojskowych oraz pododdziałów artylerii w stosunku do ich nadrzędnych jednostek artyleryjskich jest relacja „**artyleria organiczna**”¹³. Jest ona równoznaczna z podporządkowaniem w pełnym zakresie etatowemu dowódcy, według pokojowego składu sił. Odpowiednikiem tego rodzaju uprawnień są stosowane w terminologii NATO uprawnienia w stosunku do jednostek narodowych, określane mianem dowodzenia pełnego (w pełnym zakresie) – *ang. Full Command*.

W niektórych przypadkach artyleria może być **przydzielona na stałe lub czasowo**¹⁴ do jednostki wojsk walczących (zgrupowania) lub jednostki artylerii. Wówczas dowódca, któremu przydzielono jednostkę (jej część/pododdziały) ma takie same uprawnienia do niej jak w stosunku do jednostki organicznej, za wyjątkiem uprawnień administracyjnych. Chociaż definicje słownikowe pojęć „przydział na stałe” i „przydział czasowy” nie odnoszą się do całokształtu uprawnień i ograniczeń¹⁵, to w szczegółowych rozwiązaniach znajdujemy m.in. zapisy o odpowiedzialności za **wsparcie logistyczne** przydzielonej jednostki (pododdziału) artylerii, spoczywającej na dowódcy, który otrzymał przydział czasowy¹⁶. Szczegółowy zakres uprawnień jest jednak każdorazowo precyzowany w rozkazie i będą-

¹³ Ang. Organic Artillery.

¹⁴ Odpowiednio ang. assign and attach.

Assign – przydział na stałe: 1) Oznacza alokację/podporządkowanie jednostki lub personelu innej organizacji/jednostce, takie umieszczenie jest stosunkowo permanentne, trwałe, i/lub, gdzie do podstawowej funkcji jednostki, do której siły/personel są przydzielane należy dowodzenie i kierowanie podporządkowaną na stałe jednostką lub personelem, lub też jednostka ta sprawuje znaczny zakres wymienionych funkcji w stosunku do jednostki lub personelu, który jej przydzielono, 2) Aby uszczegółwić osobom specyficzne obowiązki lub funkcje, w przypadku gdy takie obowiązki lub funkcje uznano za podstawowe i / lub względnie stałe, *Słownik terminów i definicji NATO, AAP-6, NSA, Bruksela 2009, s. 2-A-20*.

Attach – przydział na określony czas/czasowy: 1) Oznacza alokację/podporządkowanie jednostki lub personelu innej organizacji/jednostce, takie umieszczenie jest z reguły tymczasowe (ograniczone czasem). Przedmiot nałożonych ograniczeń określony zostaje w rozkazie dotyczącym przydziału czasowego, dowódca formacji, jednostki lub organizacji przyjmującej siły na przydział czasowy będzie sprawował ten sam stopień dowodzenia i kierowania, jak w stosunku do jednostek i personelu organicznego, będących pod jego dowództwem. Jednakże, odpowiedzialność za transfer i promocję personelu zazwyczaj zachowuje formacja, jednostka lub organizacja macierzysta, 2) Aby uszczegółwić osobom specyficzne obowiązki lub funkcje, w przypadku, gdy takie obowiązki lub funkcje uznano za drugorzędne lub stosunkowo tymczasowe, np. przydzielić czasowo do wykonania zadań jako personel latający, *Słownik terminów i definicji NATO, AAP-6, NSA, Bruksela 2009, s. 2-A-20 i 2-A-21*.

¹⁵ Zob. *Słownik pojęć i definicji NATO, AAP-6U, 2009*.

¹⁶ *Tactics, Techniques and Procedures ... op. cit., str. B-1*

cym jego integralną częścią podziale sił, bądź w specjalnym rozkazie dotyczącym przydziału¹⁷.

W przypadku przydziału na stałe dużej jednostki artylerii np. Brygady/Pułku Artylerii do korpusu/dywizji, dowódca korpusu/dywizji może być obciążony odpowiedzialnością za jej wsparcie logistyczne lub obowiązek ten spoczywa nadal na jednostce macierzystej. Z kolei część Brygady/Pułku Artylerii (np. dwa dywizjony z pododdziałami rozpoznania artyleryjskiego) przydzielone czasowo do pułku kawalerii pancernej, względnie samodzielnej brygady, na okres walki w obszarze sił osłony, wymagają wsparcia logistycznego od jednostki wojsk walczących. Zauważalna jest więc pewnego rodzaju prawidłowość, a zarazem elastyczność polegająca na tym, że jeżeli jest to jednostka ogniowa wymagająca znacznego wsparcia (głównie zaopatrzenia w amunicję) odpowiedzialność za logistykę spoczywa nadal na jednostce macierzystej (*ang. parent unit*). Natomiast, jeżeli przydział dotyczy jedynie części jednostki (pododdziału), z reguły na wykonanie określonego zadania (na określony czas) dowódca, któremu przydzielono siły odpowiada za ich wsparcie logistyczne. W każdym przypadku sytuacja, otrzymane zadanie, skład sił i środków do jego wykonania decydować będzie o sprecyzowaniu odpowiedzialności pomiędzy jednostkami wojsk walczących i jednostkami (pododdziałami) artylerii, jak również pomiędzy jednostkami i pododdziałami artylerii. Wynika to z faktu, że w przypadku dużych jednostek, wymagających znacznego zaopatrzenia w amunicję, takie rozwiązanie byłoby trudne w praktycznej realizacji.

W odniesieniu do jednostek wojsk walczących i jednostek artylerii w naszej armii możemy mieć do czynienia z **artylerią organiczną**. Celowym jest również stosowanie przydziału na stałe lub czasowego podczas walki brygad na samodzielnych, odizolowanych kierunkach, w terenie lesisto-jeziornym, w górach lub wsparcia sił osłony (w rejonie, pasie, obszarze przesłaniania). Każdorazowo w rozkazach dotyczących przydziału nastąpić musi jednak wyraźne sprecyzowanie odpowiedzialności za wsparcie logistyczne przydzielonych sił uwzględniające możliwości otrzymującego przydział, dotyczące głównie zaopatrywania w amunicję. Rozwiązaniem tego złożonego problemu może być usamodzielnienie pod względem logistycznym dywizjonów artylerii, w takim stopniu, aby mogły wykonać postawione zadania bez potrzeby uzupełniania. Nie zawsze jest to jednak możliwe i z tego względu wymaga szczegółowego i rozważnego podejścia, wspartego kalkulacjami zarówno operacyjno-taktycznymi jak i logistycznymi.

W armiach sojuszu powyższe relacje podporządkowania stosowane są w układzie narodowym. Niezależnie od nich występują przedstawione niżej relacje dowodzenia NATO¹⁸.

Dowodzenie operacyjne (*ang. OPCOM*)¹⁹. Władza udzielona dowódcy do wyznaczania zadań podległym dowódcom, do rozwijania i rozmieszczania jedno-

¹⁷ Ang. Assign Order or Attach Order.

¹⁸ *Słownik terminów i definicji NATO*, AAP-6, NSA, Bruksela 2009.

¹⁹ Operational Command.

stek, dokonywania zmian w podporządkowaniu sił i do zachowania lub przekazania kierowania operacyjnego (taktycznego), stosownie do potrzeb. Taka władza nie obejmuje odpowiedzialności za sprawy administracyjne.

Dowodzenie taktyczne (ang. *TACOM*)²⁰. Władza przekazana dowódcy do wyznaczania zadań siłom pozostającym pod jego dowództwem dla wykonania zadania wyznaczonego przez wyższego przełożonego.

Kierowanie operacyjne (ang. *OPCON*)²¹. Władza udzielona dowódcy do kierowania siłami podporządkowanymi podczas wykonania specyficznych zadań, które są zwykle ograniczone przez funkcję, czas lub miejsce, do rozmieszczenia jednostek i do zachowania lub wyznaczania kierowania taktycznego tymi jednostkami. Nie obejmuje prawa do wyznaczania jednostek lub ich części do odmiennego wykorzystania. Nie obejmuje również kierowania administracyjnego i logistycznego. W praktyce podczas wykonania określonego zadania operacyjnego dowódca ma te same uprawnienia, jak w stosunku do jednostek organicznych za wyjątkiem odpowiedzialności za logistykę i administrację.

Kierowanie taktyczne (ang. *TACON*)²². Szczegółowe, zwykle lokalne kierowanie bezpośrednie ruchem lub manewrem niezbędne do wykonania wyznaczonych zadań.

Kierowanie administracyjne (ang. *Administrative Control*). Kierowanie lub sprawowanie władzy nad podwładnymi lub organizacją dotyczące spraw administracyjnych, takich jak obsada personalna, zaopatrywanie, usługi i inne problemy nie wchodzące w skład zadania operacyjnego podległej lub innej jednostki (organizacji).

Uprawnienia do koordynacji lub bezpośrednio uprawnienia łącznikowe (ang. *Coordinating Authority or Direct Liaison Authority – DIRLAUTH*). Uprawnienia udzielone dowódcy lub imiennie określone obowiązki w zakresie koordynacji specyficznych funkcji lub działań angażujących siły dwóch lub więcej państw lub dowództw lub co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych lub wojsk. Posiadający uprawnienia do koordynacji ma prawo żądać konsultacji między dwoma organami zaangażowanymi do działań lub ich przedstawicielami, ale nie posiada uprawnienia do wymuszania zgody. W przypadku braku porozumienia tych organów, powinien dążyć do uzyskania niezbędnego porozumienia w drodze dyskusji. W przypadku, gdy nie jest w stanie uzyskać niezbędnego porozumienia powinien przedstawić problem odpowiedniemu dowódcy.

Analiza stosowanych w NATO relacji dowodzenia, wskazuje, że w warunkach naszej artylerii, mogą mieć praktyczne zastosowanie dowodzenie taktyczne, kierowanie operacyjne, kierowanie taktyczne oraz uprawnienia do koordynacji i łącznikowe. Te relacje pozwalają zorganizować odpowiedni do zadań system wsparcia ogniowego i zapewniają możliwość dowodzenia artylerią na poszczególnych szczeblach, zgodnie z myślą przewodnią i zamiarem dowódcy wojsk walczących.

²⁰ Tactical Command.

²¹ Operational Control.

²² Tactical Control.

Dowodzenie taktyczne może mieć praktyczny wymiar w natarciu i odnosić się do stosowanego u nas czasowego angażowania artylerii do zadań wsparcia w ogniowym przygotowaniu ataku. Dotyczy to np. artylerii przełożonego, artylerii wojsk będących w styczności, artylerii sił odwodowych. Oznacza to, iż dowódca zgrupowania (dywizji) po otrzymaniu sił, może użyć je zgodnie z własnym zamiarem, ale tylko do wykonania tego zadania.

Kierowanie operacyjne w odniesieniu do pułku artylerii (jego części np. dywizjonów wraz ze środkami rozpoznania w postaci Radiolokacyjnych Zestawów Rozpoznania Artylerii – RZRA, radarami do rozpoznania celów będących w ruchu, bezzałogowymi statkami powietrznymi – BSP) oznacza podporządkowanie dywizjonów dowódcy (dowódcem) dywizji lub samodzielnych brygad i pozostawienie im swobody w ich wykorzystaniu podczas realizacji postawionego przez Korpus/Komponent Lądowy zadania. W tym przypadku otrzymujący jednostkę (pododdziały) musi zachować ich zwartość organizacyjną, a odpowiedzialność za zapopatrywanie w amunicję, MPS i inne środki materiałowe spoczywa nadal na dowództwie pułku artylerii. Dowódca dywizji może i powinien wyznaczyć relacje wsparcia ogniowego²³ dywizjom. Pododdział rozpoznania pozostaje również pod jego dowództwem, natomiast może przekazać dalsze uprawnienia w relacji TACON, po to, aby podległe jednostki (BZ, BKPanc, BPanc) koordynowały manewr pododdziału w toku wykonania zadań.

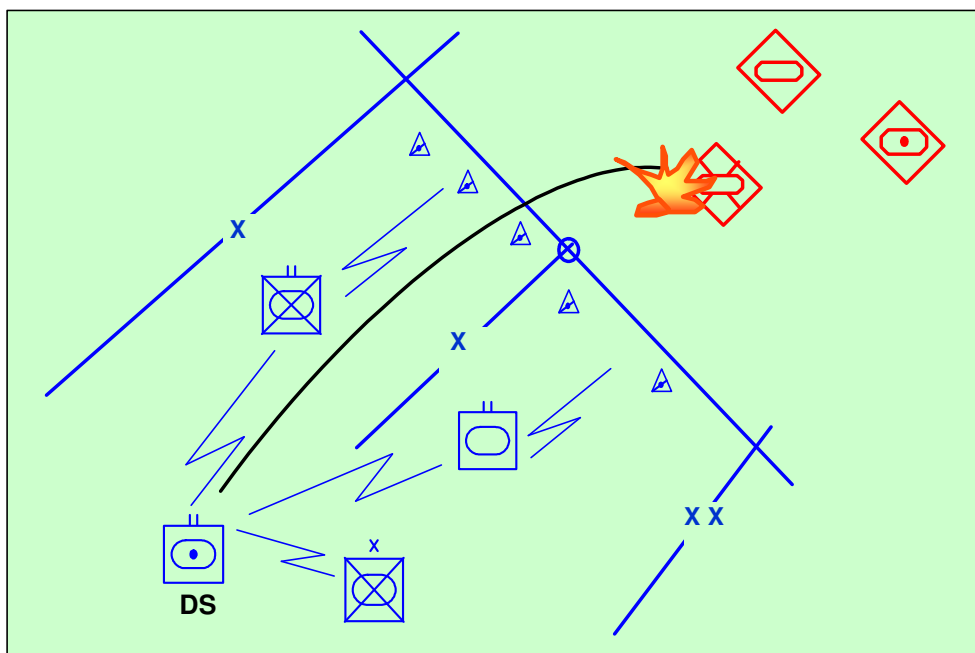
Kierowanie taktyczne oznacza czasowe i lokalne przekazanie uprawnień podległym jednostkom do kierowania ruchem i manewrem sił w celu wykonania zadań. Może to mieć miejsce, gdy w obszarze jednostki walczącej ugrupowuje się siły będące w podporządkowaniu szczebla nadrzędnego, wykonujące zadania na korzyść całości zgrupowania i poszczególnych jednostek. Może to być np. jeden z dywizjonów pułku artylerii, pozostający w dyspozycji dowódcy zgrupowania zadaniowego organizowanego na bazie dywizji (Korpusu/Komponentu Lądowego), został ugrupowany w obszarze obrony dywizji (samodzielnych brygad np. w obszarze osłony). W stosunku do tego dywizjonu te dywizje (brygady), w których obszarze został ugrupowany posiadają uprawnienia kierowania taktycznego.

Uprawnienia do koordynacji i bezpośrednie uprawnienia łącznikowe – kompetencje szefa artylerii jako koordynatora wsparcia ogniowego w stosunku do pozostałych wykonawców wsparcia ogniowego.

W toku organizacji artylerii do walki po wyznaczeniu relacji dowodzenia, konieczne jest **określenie relacji między jednostkami (pododdziałami) wspieranymi i jednostkami (pododdziałami) wspierającymi** (etap drugi). Służą temu **relacje wsparcia ogniowego** (ang. *fire support relationships*) precyzujące obowiązki wspierających jednostek artylerii (ang. *supporting artillery units*) wobec jednostek wojsk walczących lub innych (wspieranych) jednostek artylerii (ang. *supported artillery units*). We wsparciu ogniowym realizowanym przez artylerię stosowane są cztery standardowe relacje wsparcia: wsparcie bezpośrednie (ang. *Direct Support – DS*), wzmocnienie (ang. *Reinforcing – R*), wsparcie ogólne (ang. *General Support – GS*) oraz wsparcie ogólne i wzmocnienie (ang. *General Support Reinforcing – GSR*).

²³ Będą one przedmiotem rozważań w dalszej części artykułu.

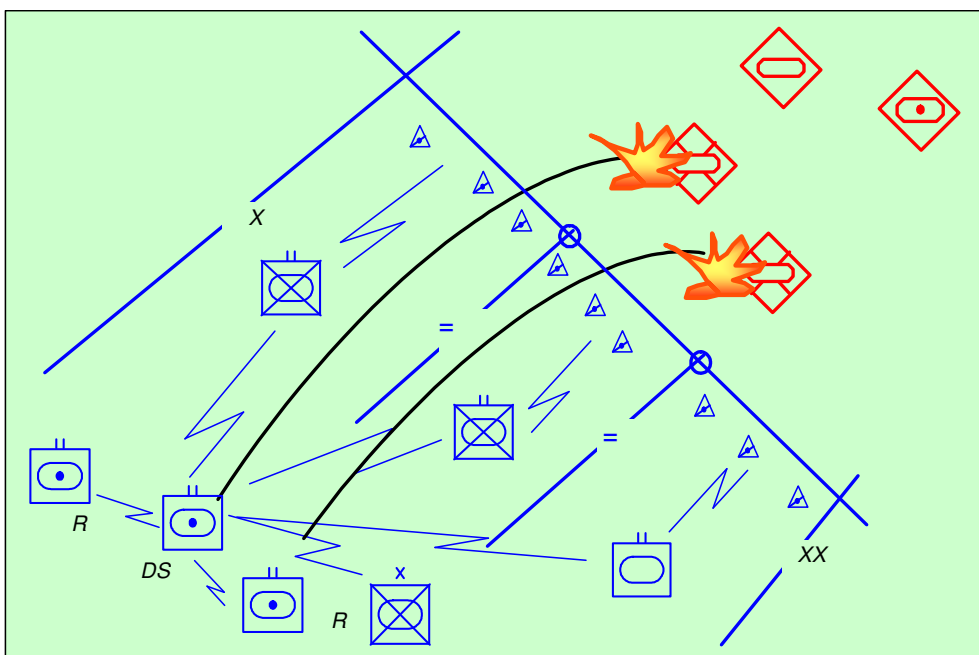
Wsparcie bezpośrednie (ang. *Direct Support – DS*) to obowiązek (zadanie) wsparcia nałożony na jednostkę wsparcia (w tym artylerii) nie przydzieloną i nie podporządkowaną jednostce (formacji) wspieranej, od której wymaga się wykonania zadań wsparcia z priorytetem (przede wszystkim) żądanie wspieranej jednostki (formacji) wojsk walczących. Oznacza to, że jednostka artylerii realizuje w pierwszej kolejności żądanie ognia sformułowane przez dowódcę wspieranej jednostki, mimo, że mu nie podlega w żadnej relacji dowodzenia. W takiej relacji wykonuje zadania np. dywizjon artylerii brygady na rzecz batalionów zmechanizowanych/zmotoryzowanych (czołgów). Zgodnie z założeniami tej relacji omawiany dywizjon zapewnia również wysuniętych obserwatorów (WO) do każdego batalionu (w naszych warunkach do batalionów kierowane są plutony WO). Zadania ogniowe dywizjonu są planowane i koordynowane w celu zapewnienia optymalnego wsparcia zgodnie z decyzją dowódcy wojsk walczących. Ugrupowanie dywizjonu wyznaczane jest w taki sposób, aby można było zapewnić pełną integrację ognia z walką wspieranych jednostek. Z powyższych powodów proces planowania działań i ich prowadzenie odbywa się w ścisłej integracji i koordynacji z organami wsparcia ogniowego danej jednostki, pododdziałów wojsk walczących. Wsparcie bezpośrednie jest najbardziej zcentralizowaną relacją wsparcia. Istotę omawianej relacji przedstawiono na rysunku 4.

Opracowanie własne.

Rys. 4. Istota relacji „Wsparcie bezpośrednie”

Wzmocnienie (ang. *Reinforcing – R*) to obowiązek nałożony jednostkę (pododdział) wsparcia ogniowego/artylirii, polegający na wykonaniu ognia w celu spotęgowania siły ognia innej jednostki wsparcia ogniowego/artylirii. Dla przykładu w tej relacji wsparcia ogniowego dywizjon artylerii wykonuje zadania ogniowe formułowane przez dowódcę dywizjonu wzmacnianego. Taka relacja występuje wówczas, gdy zostanie wyznaczony dywizjon, np., ze składu pułku artylerii – po podporządkowaniu pułku do dywizji w określonej relacji dowodzenia²⁴, do wzmocnienia brygadowego dywizjonu artylerii. Wówczas ogniem, a także manewrem dywizjonu wyznaczonego do wzmocnienia kieruje w pierwszej kolejności dowódca brygadowego dywizjonu artylerii. Jeden dywizjon może być wyznaczony do wzmocnienia tylko jednego dywizjonu, ale jeden dywizjon może być wzmacniany przez więcej niż jeden dywizjon (w praktyce maksymalnie przez dwa–trzy dywizjony). Istotę relacji *wzmocnienie* przedstawiono na rysunku 5.

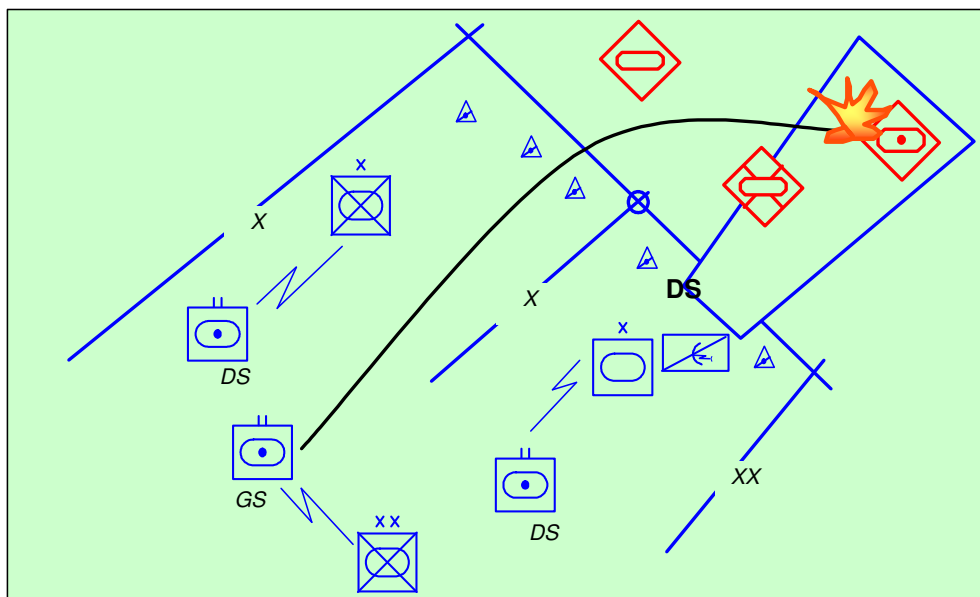
Opracowanie własne.

Rys. 5. Istota relacji „Wzmocnienie”

Wsparcie ogólne (ang. *General Support – GS*) stanowi obowiązek nałożony na jednostkę artylerii (jej część) wykonania zadań wsparcia ogniowego działań jednostki jako całości. Omawiana relacja wsparcia ogniowego ta oznacza, że w przypadku wezwania wsparcia, wg potrzeb dowódcy wojsk walczących zadania wsparcia ogniowego

²⁴ Kwestie te będą rozważone w dalszej części artykułu.

zostaną wykonane natychmiast i niezawodnie. Zadanie wsparcia ogólnego samoistnie ustanawia relację pomiędzy jednostką (oddziałem/poddziałem) wsparcia ogniowego/artylirii, a jednostką (poddziałem) wojsk walczących (ogólnowojskowym). Jest to najbardziej zcentralizowana relacja, spośród standardowych relacji wsparcia ogniowego. W omawianej relacji może występować np. pułk artylerii (jego poszczególne dywizjony) wykonując zadania na korzyść dywizji jako całości (formułowane przez dowódcę dywizji lub z jego upoważnienia). Założenia omawianej relacji wsparcia zaprezentowano na rysunku 6.

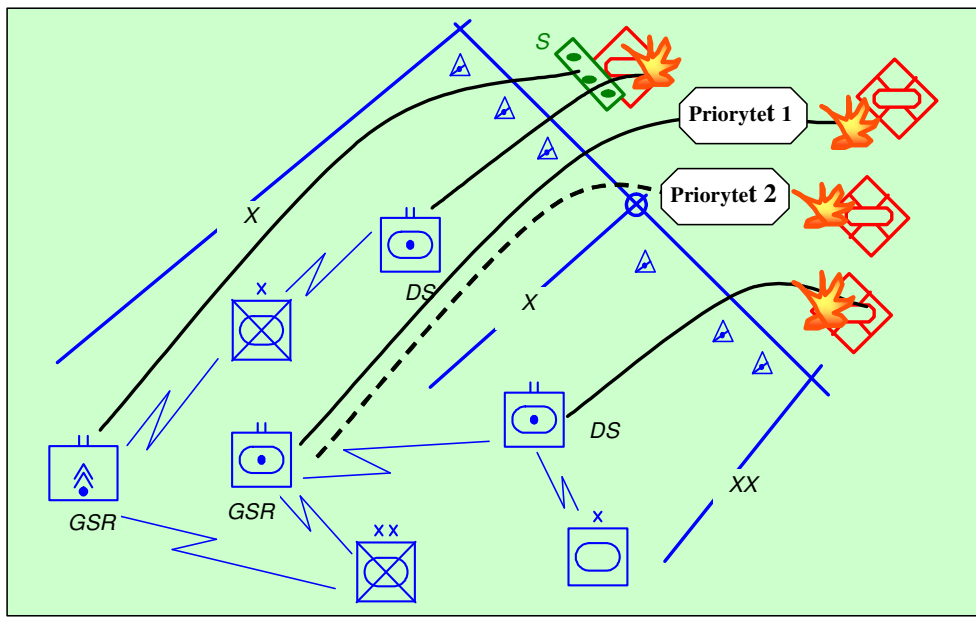

Opracowanie własne.

Rys. 6. Założenia relacji „Wsparcie ogólne”

Wsparcie ogólne i wzmocnienie (ang. *General Support Reinforcing – GSR*) to obowiązek nałożony na jednostkę artylerii wykonania ognia, w pierwszej kolejności, na rzecz jednostki ogólnowojskowej (zgrupowania) jako całości, a w drugiej kolejności (z drugim priorytetem) na rzecz wzmocnianej jednostki (dywizjonu) artylerii. Relację tę wyznacza się przy niedostatku artylerii (brak możliwości wydzielenia oddzielnych dywizjonów do wzmocnienia). Na przykład dywizjon artylerii ze składu podporządkowanego dywizji pułku artylerii, któremu wyznaczono omawianą relację, w pierwszej kolejności wykonuje zadania na korzyść dywizji jako całości, a w drugiej kolejności (stosownie do potrzeb i możliwości) może wzmocniać ogień brygadowego dywizjonu artylerii. Dywizjon artylerii wykonujący zadania w tej relacji pozostaje pod dowództwem odpowiedniej jednostki ogólnowojskowej, a funkcjonalnie podlega organom wsparcia ogniowego/połączonego wsparcia ogniowego. Relacja wsparcie ogólne i wzmocnienie pozwala dowódcy

ogólnowojskowemu na elastyczne reagowanie na zaistniałe sytuacje taktyczne na polu walki. W omawianej relacji może również wykonywać zadania dywizjon artylerii raketowej (ze składu pa) w rejonach obrony pierwszorzutowych brygad przy użyciu amunicji minowej. Założenie relacji wsparcie ogólne i wzmocnienie przedstawiono na rysunku 7.

Opracowanie własne.

Rys. 7. Założenia relacji „Wsparcie ogólne i wzmocnienie”

Z każdą z powyższych relacji wsparcia ogniowego związane są zasady (obowiązki), które precyzują w sposób kompleksowy zakres odpowiedzialności (uprawnień i ograniczeń) jednostek wspierających wobec jednostek wspieranych i odwrotnie. Obowiązków jest łącznie siedem (tabela 1), a dotyczą one:

- **priorytetów wywołania ognia**, odpowiedzialność ta określa na korzyść których sił artyleria wykonuje ogień i w jakiej kolejności;
- **zapewnienia (wysłania) oficerów łącznikowych**, ten obowiązek określa czy jednostka artylerii jest lub czy nie jest zobowiązana do skierowania oficerów łącznikowych, wraz z podaniem do kogo powinni się zameldować;
- **nawiązania i utrzymania łączności**, obowiązek definiuje wymagania, nie ujęte w SOP, które musi spełnić jednostka artylerii w zakresie łączności z jednostką wspieraną;
- **zapewnienia obserwatorów (środków rozpoznania)**, ten obowiązek określa czy wspierająca jednostka artylerii ma obowiązek, czy też nie, zapewnienia wysuniętych obserwatorów (środków rozpoznania) do jednostki wspieranej. Zawarty jest w tym również obowiązek uzupełniania obserwatorów, którzy zostaną wyeliminowani z walki;

Relacje wsparcia ogniowego

Relacja/ Obowiązek	Wsparcie bezpośrednie (DS)	Wzmocnienie (R)	Wsparcie ogólne (GS)	Wsparcie ogólne i wzmocnienie (GSR)
Priorytet wsparcia ogniowego na wezwanie:	1. Wspieranej jednostki 2. Własnych elementów rozpoznania artyleryjskiego 3. Szefa artylerii	1. Wzmocnianego pododdziału artylerii 2. Własnych elementów rozpoznania artyleryjskiego 3. Szefa artylerii	1. Szefa artylerii 2. Własnych elementów rozpoznania artyleryjskiego	1. Szefa artylerii 2. Wzmocnianego pododdziału artylerii 3. Własnych elementów rozpoznania artyleryjskiego
Kieruje oficerów łącznikowych lub (komórkę WO) do:	Wspieranej jednostki	Wzmocnianego pododdziału artylerii	Nie jest wymagane	Wzmocnianego pododdziału artylerii
Nawiązuje i utrzymuje łączność z:	Wspieraną jednostką ogólnowojskową	Wzmocnianym pododdziałem artylerii	Nie jest wymagane	Wzmocnianym pododdziałem artylerii
Zapewnia obserwatorów lub środki rozpoznania do:	Każdego elementu wspieranej jednostki, środki techn. do wspieranej jednostki	Nie jest wymagane	Nie jest wymagane	Nie jest wymagane
Ugrupowanie bojowe i manewr artylerii jest określony przez:	Dowódcę wspieranego pododdziału artylerii lub na rozkaz szefa artylerii	Wzmocnianą jednostkę artylerii, lub na rozkaz szefa artylerii	Szefa artylerii	Szefa artylerii lub wzmocnianą jednostkę artylerii po zatwierdzeniu przez szefa artylerii
Wyznaczenie strefy ognia w:	Strefie działania wspieranej jednostki	Strefie ognia wzmocnianej jednostki artylerii lub strefie wyznaczonej	Strefie działania wspieranej jednostki lub strefie wyznaczonej	Strefie działania wspieranej jednostki zawierająca strefę ognia wzmocnianej jednostki artylerii
Plan ognia sporządzany przez:	Opracowuje własny plan ognia w koordynacji z wspieraną jednostką	Wzmocnianą jednostkę artylerii	Szefa artylerii lub wg innych ustaleń	Szefa artylerii lub jako inne uzgodnienia

Źródło: opracowano na podstawie Field Artillery Tactical Doctrine, AArty P-5, s. A-1 – tłumaczenie autora.

- **rozwinienia w ugrupowanie bojowe i manewru w toku walki**, obowiązek definiuje kto, i w jakiej kolejności ma uprawnienia i (lub) obowiązek do rozmieszczenia (rozwinienia w ugrupowanie bojowe i kierowania manewrem w toku walki) jednostek artylerii;

- **wyznaczenia strefy ognia dla jednostki artylerii**, obowiązek definiuje kto odpowiada za określenie strefy ognia i określa w jakim (czyim) rejonie może być ona wyznaczona;

• **uprawnień (obowiązków) w zakresie planowania ognia**, ten obowiązek określa kto, i w jakiej kolejności ma władzę i (lub) obowiązki planowania ognia jednostki wzmacniającej (sporządzenia planu ognia).

Jeżeli żadna z czterech relacji wsparcia nie zapewnia pożądanego wsparcia wojsk walczących, mogą być zastosowane **niestandardowe relacje wsparcia ogniowego**. Niestandardowe relacje wsparcia uzupełniają, ograniczają lub zmieniają jeden lub więcej z siedmiu obowiązków lub określają szczegółowo przypadki nie ujęte przez te obowiązki. W przypadku, kiedy zmiany w relacjach wsparcia są znaczne i występują trudności w zidentyfikowaniu standardowej relacji, należy na nowo określić zakres wszystkich siedmiu obowiązków wynikających z relacji.

Przykłady:

1. 1/2 pa R 3 das (ze zużyciem 0,6 sjo), – podczas gdy w standardowej relacji „Wzmocnienie” nie ogranicza się zużycia amunicji.

2. 1/5 BA GS zapewnia oficera łącznikowego do szefostwa artylerii dywizji, podczas gdy dywizjon wykonujący zadania w relacji „Wsparcie Ogólne” nie ma obowiązku skierowania oficera łącznikowego do dywizji (artylerii dywizji).

3. 1/1 pa R 1 das bez prawa wyznaczania ugrupowania i kierowania manewrem w toku walki (o ugrupowaniu i manewrze dywizjonu decyduje szef artylerii 1 DZ – tabela 1).

Niestandardowe relacje wsparcia są środkiem służącym dostosowaniu wsparcia do zaistniałej sytuacji. Są one zarazem środkiem za pomocą, którego dowódca może elastycznie organizować siły i środki do wykonania zadań mając na uwadze nie tylko bieżące, ale i przyszłe działania.

Innym sposobem, przy użyciu, którego można organizować artylerię do walki, zapewniając możliwości przeniesienia wysiłku wsparcia w aktualnej, jak również antycypowanej sytuacji jest wyznaczanie dla artylerii zadań **alternatywnych i zadań wykonywanych na rozkaz**²⁵.

Przykłady:

1. 3 das DS 10 BZ (oddział wydzielony w obszarze sił osłony) po wykonaniu zadań O/O R 1 das podczas wprowadzenia do walki 1 BPanc.

2. 1/5 BA DS 5BZ O/O R 7 das.

3. 1/1 BA R 3 das (nie przekroczyć 50% zużycia) lub ze zużyciem 0,5 sjo (przydział dla dywizjonu 1,0 sjo na dzień walki)²⁶ O/O GS 1 DZ

4. 2/1 pa GS 12 DZ O/O R 2 BZ w II i III etapie obrony.

Jak wynika z przeprowadzonych rozważań organizacja artyleryjskich sił i środków wsparcia do wykonania zadań uwarunkowana jest wieloma czynnikami. Wśród nich należy wyróżnić przede wszystkim:

²⁵ Ang. On order (O/O).

²⁶ W terminologii sojuszniczej powyższe ograniczenie formuluje się w następujący sposób: DNE (do not exceed) ... % of CSR (ang. Controlled Supply Rate) tj. nie przekroczyć o ... % zużycia dziennego jednostki. Z kolei występującą u nas sprzętową jednostkę ognia – sjo, określić można jako ASR – ang. Available Support Rate.

- sposoby doboru sił i środków w ramach organizowania sił połączonych i zgrupowań zadaniowych;
- sprecyzowanie odpowiedzialności w stosunku do dowódców wspieranych i wspierających;
- organizację zadaniową wewnątrz poszczególnych komponentów (zgrupowań zadaniowych) związków taktycznych oddziałów i pododdziałów z uwzględnieniem obowiązków i ograniczeń wynikających z założeń relacji dowodzenia i relacji wsparcia ogniowego.

Praktyka ćwiczeń prowadzonych w wymiarze operacyjnym i taktycznym w Polskich Siłach Zbrojnych²⁷, w tym w Akademii Obrony Narodowej²⁸ oraz wynikające z nich wnioski i doświadczenia wskazują, iż do organizowania sił i środków należy podchodzić niezwykle rozważnie, z uwzględnieniem powyższych i wielu innych przedstawionych w artykule czynników. Każdorazowo bowiem skład sił i środków, uwarunkowania wynikające z otrzymanych zadań, sposobu działania przeciwnika, terenu, czasu na przygotowanie i prowadzenie działań, warunków terenowych i atmosferycznych i innych, z reguły licznych, ograniczeń (rzeczowych, czasowych i przestrzennych) wpływał będzie na sposób organizacji artyleryjskich sił i środków wsparcia do wykonania zadań. Z kolei zakres uprawnień i swobody, a z drugiej strony mnogość obowiązków i ograniczeń wynikających z relacji dowodzenia i relacji wsparcia ogniowego nie podpowiadają gotowych rozwiązań. Z reguły, aby spełnić potrzeby w zakresie wsparcia, które przeważnie przewyższają możliwości posiadanych sił i środków – przynajmniej choć w części, decydującej o wykonaniu zadań przez jednostki wojsk walczących zachodzi konieczność stosowania ograniczeń w dysponowaniu wysiłkiem środków wsparcia, w odniesieniu do etapów operacji (walki), amunicji, ugrupowania i manewru oddziałów i pododdziałów.

Biorąc pod uwagę powyższe treści na rysunku 8 i 9 przedstawiono warianty organizacji sił i środków do wykonania zadań na szczeblu komponentu lądowego.

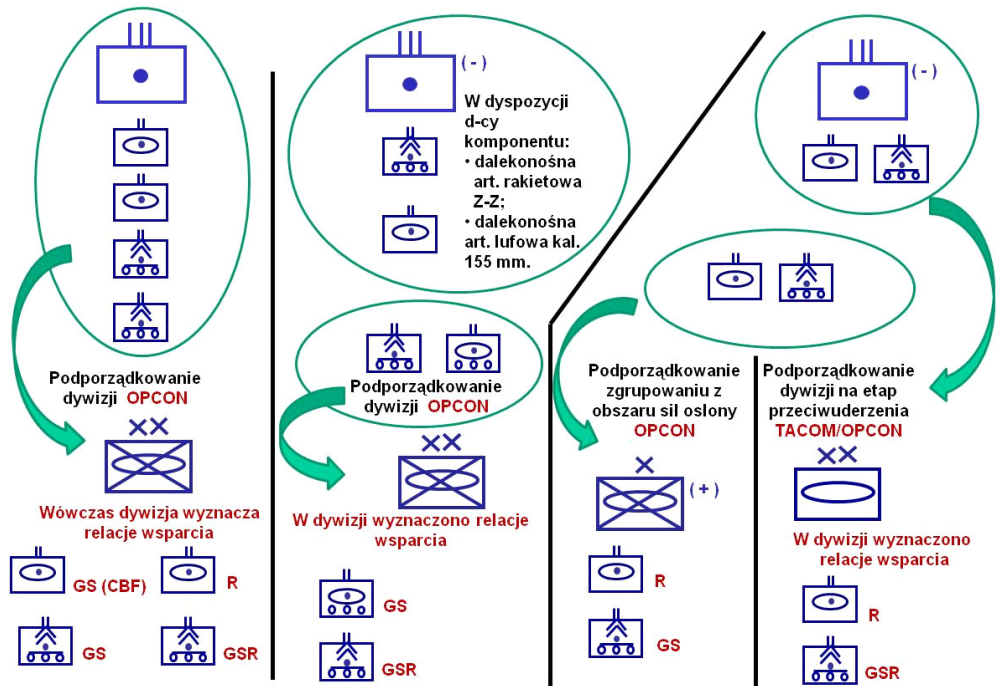
Założono w nich pozostawienie części sił i środków do dyspozycji dowódcy komponentu. W wariantcie pierwszym, ze składu pułku artylerii, w wariantcie drugim jako samodzielne dywizjony. Pozostałe siły zostały podporządkowane dowódcy dywizji w relacjach dowodzenia oraz brygadzie walczącej w obszarze sił osłony. W tym przypadku obowiązkiem dywizji jest wyznaczenie relacji wsparcia ogniowego dla otrzymanych sił, praktycznie dla każdego dywizjonu artylerii. Są one o tyle istotne, że pozwalają zorganizować siły zadaniowo. Z każdej zastosowanej relacji wsparcia wynikają bowiem wnioski dotyczące zadań, które może realizować dany pododdział artylerii.

---

²⁷ M.in. ćwiczenie ANAKONDA 12, w którym autor uczestniczył zajmując się wykonaniem zadań przez siły i środki wsparcia Korpusu Międzynarodowego MNC – NE.

²⁸ Ćwiczenia prowadzone na studiach i kursach dla oficerów, m.in. Ćwiczenie nr 211 cz. C „Obrona dywizji” oraz ćwiczenie pk. „Wsparcie-11”, prowadzone w ramach kursu doskonalącego dla kadry WRiA „Planowanie i organizowanie zintegrowanego wsparcia ogniowego w operacji połączonej, w listopadzie 2011 roku.

ORGANIZACJA ARTYLERII PODPORZĄDKOWANIA KWŁąd. – WARIANT I

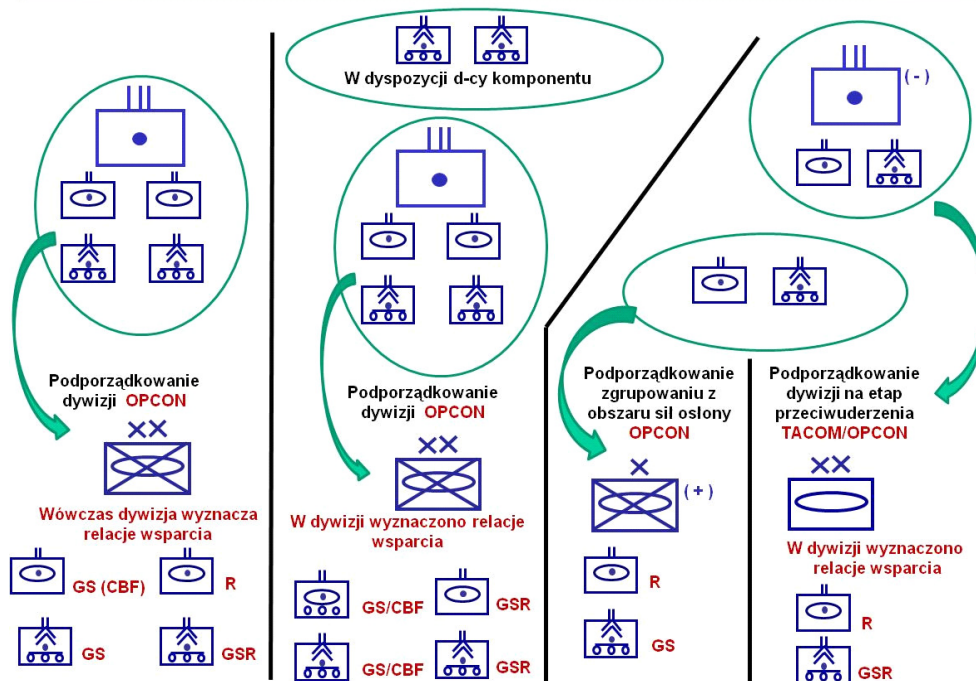
Opracowanie własne.

Rys. 8. Organizacja artylerii do wykonania zadań – wariant 1

I tak, dywizjony z określoną relacją **wsparcie ogólne** predysponowane są do wykonania zadań w głębi ugrupowania bojowego przeciwnika, zadanie te mieszczą się w obszarze głębokiego ognia wspierającego. Są nimi: zwalczanie artylerii przeciwnika (reaktywne i pro aktywne), zwalczanie sił manewrowych (odwodów), walka o przewagę w obszarze dowodzenia, zwalczanie obiektów infrastruktury, pododdziałów i urządzeń logistycznych, a także wzbranianie środków OPL przeciwnika.

Dywizjony z wyznaczoną relacją **wzmocnienie**, potęgują siłę ognia dywizjonów brygad ogólnowojskowych, wspierających działania brygad i batalionów prowadzących walkę bliską. Jeżeli dywizji podporządkowano ograniczoną liczbę dywizjonów lufowych, to z reguły mają miejsce ograniczenia. Na przykład w I i II etapie obrony dywizji wzmocniany jest ogniem dywizjon brygady pierwszorzutej, a w etapie III brygady wykonującej kontratak jako odwód dywizji.

ORGANIZACJA ARTYLERII PODPORZĄDKOWANIA KWLąd. – WARIANT II

Opracowanie własne.

Rys. 9. Organizacja artylerii do wykonania zadań – wariant 2

I wreszcie dywizjony z określoną relacją **wsparcie ogólne i wzmocnienie** muszą pogodzić zakres jednej i drugiej grupy zadań, które zostały jedynie zasygnalizowane, gdyż są dostatecznie szczegółowo omówione w dostępnej literaturze.

Realizacja zadań w relacji **wsparcie bezpośrednie**, zdaniem autora, może mieć miejsce w przypadku podporządkowania dywizji większej liczby dywizjonów i podjęcia decyzji o zaangażowaniu ich do wykonania zadań bliskiego ognia wspierającego (np. na korzyść brygady realizującej zadania w obszarze sił osłony komponentu, z reguły w rejonie o znacznej szerokości i głębokości).

Zapisy formalne, wyrażone w sposób zaprezentowany w powyższych przykładach dotyczących ograniczeń w stosowaniu relacji wsparcia, odnoszące się do relacji dowodzenia powinny zostać umieszczone dokumentach rozkazodawczych: w załączniku Podział sił, a traktujące o relacjach wsparcia ogniowego w rozkazie lub/i załączniku Wsparcie ogniowe w podpunktach – zmiany w podporządkowaniu w toku walki oraz w zadaniach taktycznych formułowanych dla poszczególnych oddziałów i pododdziałów artylerii.

Bibliografia

- AAP-6, *NATO Glossary of terms and definitions*, NSA, Brussels 2009.
- Allied Joint Doctrine AJP-01 (D)*, NSA, Brussels 2010.
- Artillery Procedures AArtyP-1(B), NSA, Brussels 2009.,
- Bailey J. B. A. Maj. Gen., *Field Artillery and Firepower*, Naval Institute Press, Annapolis 2004.
- Czajka K., Malinowski P., Rubaj T., *Użycie artylerii w natarciu związku taktycznego i oddziału*, AON, Warszawa 2006.
- Fire Support Integration Paper*, Canadian Department of Defense, 2008.
- Joint Fire Support in 2020*, Naval Postgraduate School, Monterey-California, 2006.
- Luck Gary Gen. (Ret), *Insights in Joint Operations, the Art and Science Best Practices*, Joint Warfighting Center U.S. Joint Forces Command, September 2006.
- NATO Field Artillery Tactical Doctrine AArtyP-5*, NSA, Brussels 2001.
- NATO Indirect Fire Systems Tactical Doctrine AArtyP-5(A)*, NSA, Brussels 2010.
- Operations, Headquarters Department of the Army*, Washington, February 2011.
- Pamphlet 525-68*, U.S. Army Training and Doctrine Command, 2005.
- Rubaj T., *Połączone wsparcie ogniowe – zdolności i atrybuty operacyjne sił oraz wybrane aspekty organizowania*, Zeszyty CSAiU, Toruń 2008.
- Rubaj T., *Artyleria w połączonym wsparciu ogniowym (w:) ZN WSOWLąd. nr 2/2012*, Wrocław 2012.
- Rubaj T. (red.), *Połączone wsparcie ogniowe – integralna część współczesnych operacji*, AON, Warszawa 2013.
- Tactics, Techniques and Procedures for Corps Artillery, Division Artillery and Field Artillery Brigade*, Washington D.C., 2001, s. C-1.